



**Institucijski projekti Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
2015.-2020.**

Naziv projekta
Filozofsko-teološko promišljanje znanstvenog razumijevanja čovjeka i religioznosti
Strateško područje; naslov teme¹
Strateško područje: 1. Suvremene perspektive odnosa filozofije i teologije
Naslov strateške teme: 1. Suvremena filozofija i religija
Voditelj projekta
Doc.dr.sc. Saša Horvat
Suradnici
Prof.dr.sc. Veronika Nela Gašpar Doc.dr.sc. Richard Pavlič Dr.sc. Franjo Mijatović Dr.sc. Mario Tomljanović Dr.sc. Franjo Mijatović
Trajanje projekta
2015.-2020.
Ukupan iznos troškova projekta Izvor financiranja
Ukupan iznos: cc. 90.000,00 kuna Izvori financiranja: <ul style="list-style-type: none">- Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet – sufinanciranje „Riječkih znanstvenih mostova“ (po 3.000,00 kn za simpozij); međunarodna putovanja na konferencije (po cc 4.000, 00 kuna); istraživački projekt „Evolucija, religija i kognitivna znanost: problematika i perspektive“ (28.599,68 kuna)- Sveučilište u Zagrebu: akademska mobilnost članova istraživačkog tima (4.600, 00 kuna)- Riječka nadbiskupija: smještaj i hrana za međunarodne goste na „Riječkim znanstvenim mostovima“

¹ Vidi *Strateški program znanstvenih istraživanja 2015. – 2020.*, 5. poglavlje, str. 23-37.

i ostali troškovi;

- Primorsko-goranska županija: sufinanciranje „Riječkih znanstvenih mostova“ (cc 10.500, 00 kuna);
- Grad Rijeka: „Riječkih znanstvenih mostova“ (cc 3.500, 00 kuna);
- Međunarodno financiranje: Kuyavian-Pomeranian Voivodeship: financiranje međunarodnog projekta poljsko-hrvatske ljetne škole „John Paul II and his legacy. The search for identity and its pastoral challenges“, Sveučilište Nicolaus Copernicus Toruń / Teologija u Rijeci, 2018.; pokriveni svi troškovi sudionika ljetne škole sa hrvatske strane (cc 20.000,00 kuna)

Sažetak (metodologija istraživanja; ciljevi; očekivani rezultati)

Zadnjih nekoliko desetljeća obilježeno je brojnim znanstvenim studijama o čovjeku i njegovoj religioznosti na graničnom području kojega dijele evolutivne znanosti, neuroznanosti i kognitivna znanost. Problematika koja se razvila na novonastalom graničnom području redovito je proučavana u brojnim znanstvenim projektima. Ujedno, sve češće dolazi do razvijanja dijaloga sa stručnjacima s područja teologije i filozofije. Ipak, u znanstvenoj zajednici u Hrvatskoj, kao ni u državama u okruženju Hrvatske, problematika nije poprimila ozbiljniji oblik proučavanja. Činjenica ljudske religioznosti zadobila je tako zamah evolutivno-kognitivnih-neuroznanstvenih istraživanja, te se postavlja opravdano pitanje koliko empirička istraživanja mogu doprinijeti boljem razumijevanju čovjeka i fenomena religioznosti na području teologije i filozofije.

Cilj istraživanja je uz pomoć filozofske refleksije promisliti nove znanstvene perspektive razumijevanja čovjeka i fenomena religioznosti, te ukazati prednosti i problematiku postavljenih hipoteza evolutivne znanosti, neuroznanosti i kognitivne znanosti. Istraživanje će omogućiti bolje razumijevanje problematike i perspektive suvremenih znanstvenih teorija o čovjeku i njegovom religioznom ponašanju. Što se tiče filozofske perspektive na navedene teme, osobiti naglasak biti na fenomenologiji, hermeneutici, te raznim filozofijama egzistencije. Posebno će do izražaja doći antropologijske teme, u kojima će se ljudska religioznost nastojati opravdati kao jedan od konstitutivnih elemenata bivanja čovjekom.

Objavom zadobivenih spoznaja u vidu znanstvenih radova i nastupa na međunarodnim i domaćim simpozijima, šira akademska zajednica bit će upoznata s rezultatima istraživanja. Studenti će imati mogućnost kroz simpozije zadobiti dodatno znanje koje se nastavlja na njihov studij. Istraživanje će ujedno doprinijeti snažnijoj povezanosti matične institucije i njezinih djelatnika s međunarodnih i domaćim institucijama.

Metodologija istraživanja bit će interdisciplinarno postavljena, uključujući s jedne strane područja evolutivnih znanosti, neuroznanosti i kognitivne znanosti, te s druge strane filozofiju i teologiju. Metodologija će poštovati metode i područja istraživanja pojedinih disciplina, te neće nametati prednost jedne metode ili perspektive, a u vidu ostvarivanja možebitnog budućeg interdisciplinarnog dijaloga. Metodom komparacije i kompilacije ostvarit će se zajednička sinteza pregledanih tekstova u cilju sistematiziranja znanja. Metodom komparacije utvrdit će se mogući raskoraci između filozofskih i teoloških spoznaja te onih suvremenih navedenih znanosti na temu čovjeka i njegove religioznosti.

Članovi istraživačkog tima upoznat će se sa spomenutim područjima kako bi bili u mogućnosti kritički pristupiti problematici. Istraživanje bi se profiliralo kroz filozofsku i teološku perspektivu promišljanja čovjeka i fenomena religioznosti na području spomenutih znanosti, koje nastoje odgovoriti na pitanje filozofsko-teološko pitanje „što je čovjek?“ te “kako” je religioznost evoluirala i koju korist je ljudska vrsta imala od vlastite religioznosti.

Ključne riječi

Religioznost, samo-refleksija, interdisciplinarnost, prirodne znanosti, fenomenologija, egzistencijalizam, redukcionizam, dijalog, kultura.

Ostvareni rezultati

1. Članovi istraživačkog tima objavili su rezultate istraživanja u sklopu projekta u znanstvenim časopisima i zbornicima:

Dr.sc. Saša Horvat

- Zagórski, D. / Horvat, S. (ed.) (2018), *The search for identity and its pastoral challenges. The theological legacy of John Paul II*, Pelplin, pp. 150.
- Golubović Aleksandra, Horvat Saša, Mijatović Franjo (ur.), "Riječki teološki časopis", posebno izdanje: "Mlada generacija filozofa Ivanu Devčiću, filozofu dijaloga i života", 48 (2016.) 2, 193 – 404.
- Horvat, S. (2018). Neuroznanstvena istraživanja religioznosti: problematika i perspektive. *Filozofija i religija suvremene perspektive* / Danijel Tolvajčić i ostali (ur.), Zagreb, 259-273. (međunarodna recenzija)
- Horvat, S. (2017). Neuroscientific findings in the light of Aquinas understanding of the human being. *Scientia Et Fides*, 5(2), 127. doi:10.12775/setf.2017.021
- Horvat, S. (2016). Neurotehnološki okret: čovjek od slika Božje do slike neurona – i natrag. J. Oslić i ostali (ur.), *Filozofija i teologija u kontekstu znanstveno-tehničke civilizacije*, Zagreb, 73-104. (međunarodna recenzija)
- Horvat, S. (2018). Philosophy in John Paul II's Speeches in Croatia. *The search for identity and its pastoral challenges. The theological legacy of John Paul II* / Zagórski, Dariusz; Horvat, Saša (eds.). Pelplin, 123-137.
- Oslić, J. / Horvat, S. (2017). Kritička promišljanja Ante Matkovića o dijalogu neuroznanosti, teologije i filozofije po pitanju čovjeka. *Riječki teološki časopis* (RTČ), Vol.48 No.2, Rijeka, 208-307.

Prof.dr.sc. Veronika Nela Gašpar:

Nela Veronika Gašpar, Teološka spoznaja – dosezi i granice u dijalogu s prirodnim znanostima, u: Dražen Volk (ur.), *Znanosti i religija. Zbornik Centra za proučavanje odnosa znanosti i religije. Metode i dometi znanstvene i religijske spoznaje*, FFRZ, Zagreb, 2019., 83-97.

Doc.dr.sc. Richard Pavlič

- Richard Pavlič – Katarina Kevrić, Stvaranje čovjeka u svjetlu kršćanske antropologije i susreta s prirodnim znanostima, u: *Riječki teološki časopis*, 46 (2015.) 2, 365-388.
- Richard Pavlič, Radost kao blaženstvo, u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 4, 1077-1092.
- Richard Pavlič – Martina Vlahović, Čovjek – slika Božja. Teološka interpretacija i suvremeni izazovi, u: *Riječki teološki časopis*, 50 (2017.) 2, 359-388.
- Antun Japundžić – Richard Pavlič, Teološko-antropološka dimenzija zdravlja. Kršćanski doprinos suvremenom poimanju zdravlja, u: *Diacovensia*, 25 (2017) 4, 603-616.

Dr.sc. Franjo Mijatović

- Franjo Mijatović „Biti zviždač (parezijast); vrlina hrabrosti ili porok ludosti“, u: *Riječki teološki časopis*, 48 (2017.), 2, 265.-287.
- Franjo Mijatović, „Ogled o tehnicu: od Prometeja do nadčovjeka“, u: J. Oslić, A. Čubelić, N. Malović (ur.), *Filozofija i teologija u kontekstu znanstveno-tehničke civilizacije*, Zagreb, 2016., 55.-69.
- Franjo Mijatović, „Ideja čovjeka u filozofiji Josefa Piepera“, u: *Diacovensia*, 25 (2017.) 3, 373.-393.

- Franjo Mijatović, „Svijest i slobodna volja kao uvjet moralnih odluka“, JHR, Europski časopis za bioetiku, 8 (2017), 16, 171-189.
- „Teistička interpretacija fizikalnog svijeta Johna Polkinghornea – vrednovanje i kritika“, Filozofija i religija. Suvremene perspektive. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 3. XII. 2016. na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Tolvajčić, Danijel; Mršić Felbar, Iva; Malović, Nenad; Čubelić, Alojz (ur.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost d.o.o., Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018., str. 275-286.
- „U-tijelo-vljena etika Emanuela Levinasa“ u: Religija između hermeneutike i fenomenologije, Dodlek, Ivan; Malović, Nenad; Pavić, Željko, (ur.), Zagreb, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Kršćanska sadašnjost, 2018. str. 261-276.
- Franjo Mijatović, „Moralni subjekt bez (vanjskih) ograničenja u brizi o sebi. Etički elementi u filozofiji M. Foucaulta“, (članak u postupku objavljivanja – Bogoslovska smotra).

Dr.sc. Mario Tomljanović

- Mario Tomljanović, *Die Priesterausbildung in Kroatien – Heute und in Zukunft*, u: 126. Korrespondenzblatt Collegium Germanicum et Hungaricum 2017, Rim, 2017., 67-72.
- Mario Tomljanović, Saint John Paul II – an example of priestly spirituality, u: Dariusz Zagorski- Saša Horvat, *The search for identity and its pastoral challenges*, Torun (PL), 2018., 43-55.

Dr.sc. Tomislav Zečević

- Članak na temu "Odnos Pavlovske i filozofske spoznaje" (u suradnji s Franjom Mijatovićem) za istraživački projekt i Međunarodni simpozij „Evolucija religija, kognitivna znanost: problematika i perspektive" (2019/2020).

2. Članovi istraživačkog tima predstavili su rezultate istraživanja na sljedećim znanstvenim aktivnostima:

Doc.dr.sc. Saša Horvat:

- šest javnih predavanja na temu “The Human Being: Neuroscience, Philosophy and Theology”, na Teološkom fakultetu Sveučilišta Nikole Kopernika u Torunu, Poljska, 08.-11. svibnja 2017.
- javna predavanja za profesore i studente na temu „The Future of the Human Being: Neuroscientific and Philosophical Perspectives" na Facultad de Teología, Universidad de Navarra, 29.-30. travnja 2019.
- Pozvani predavač na poljsko-hrvatskoj ljetnoj školi „John Paul II and his legacy. The search for identity and its pastoral challenges“, 15-22.07.2018., Toruń, Poland;
- Pozvani predavač na poljskoj ljetnoj školi „Christians and their religious freedom“, The Institute of Justice, 15-20.06.2019., Toruń, Poland;
- Pozvana predavanja „The Human Being: Science, Philosophy, Faith“, International interdisciplinary conference, 14.06.2018., Torun, Poland;
- „Can “young” neurosciences change traditional images of the human being?“, International interdisciplinary conference, 09.06.2018., Gdanjsk, Poland;
- „The Human Being: Neuroscientific Challenges to 'Fides et Ratio'“, International interdisciplinary conference, Zagreb, 2018.;
- Sasa Horvat / Georg Northoff, „Children and time: philosophical and neuroscientific reflection of their relationship“, Rijeka, Croatia, 2017.;
- „Consciousness and Wholness of Human Being: Lonergan's contribution to Neurophenomenology“ International symposium, Rijeka, Croatia, 21.10.2016.;
- “Kritika neuroznanstvenog objašnjenja religioznosti: od redukcionizma prema interdisciplinarnosti”, međunarodni znanstveni skup, Zagreb, 2016.;

- "Svijest i cjelina ljudskog bića: Loneranov prilog neurofenomenologiji", znanstveni simpozij s međunarodnim sudjelovanjem, Rijeka, 2016.

Prof.dr.sc. Veronika Nela Gašpar

Održana predavanja na Riječkim znanstvenim mostovima:

- „Konačno na tragu beskonačnog u marijanskoj ikonografiji“ – 2017.
- „Interdisciplinarno promišljanje odnosa svijest—duh-duša“ u suvremenoj teologiji – 2018.
- „Od umjetne inteligencije do umjetnog života u postmodernom društvu – novi izazov za teološka promišljanja“ – 2019.

Doc.dr.sc. Richard Pavlič:

- Sudjelovao kao pozvani predavač na međunarodnom znanstvenom simpoziju "Religijske, znanstvene i etičke kontroverze o početku ljudskog života", u organizaciji Mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj i Međunarodne akademije perinatalne medicine, s predavanjem na temu: Čovjek slika Božja – Kršćanska teologija stvaranja, Islamski centar u Rijeci, 13-14. svibnja 2016.
- Sudjelovao kao pozvani predavač na međunarodnom interdisciplinarnom znanstvenom simpoziju "Znanost i religija. 2000 godina suradnje i osporavanja", u organizaciji Europske akademije znanosti i umjetnosti, Mešihata Islamske zajednice u Hrvatskoj, Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, Međunarodne akademije perinatalne medicine, Međunarodne akademije humane reprodukcije, Naučno-istraživačkog instituta "Ibn Sina" Sarajevo, s predavanjem na temu: Vjera i znanost. Antropološke perspektive, Islamski centar u Zagrebu, 27.-29. travnja 2017.
- Sudjelovao kao pozvani predavač na interdisciplinarnom simpoziju studenata i profesora Sveučilišta u Rijeci i Zagrebu „Dostojanstvo ljudske osobe. Fenomen života“ s predavanjem na temu: Teološki temelji dostojanstva ljudske osobe, Filozofski fakultet Rijeka, Rijeka, 13.-14. listopada 2017.
- Sudjelovao kao pozvani predavač na međunarodnom znanstvenom simpoziju „Radost naviještanja Krista. Evangelizacija u postkršćanskoj eri“ u organizaciji Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru i Zadarske nadbiskupije, s predavanjem na temu: Evangelizatori „u Duhu“. Evangelii Gaudium, Svečana dvorana sveučilišta u Zadru, Sjemenište „Zmajević“, Zadar, 19.-20. travanj 2018.
- Sudjelovao na međunarodnom znanstvenom skupu: "Religioznost i sekularizacija", s predavanjem na temu: Religioznost i sekularizacija – Antropološke perspektive, Teologija u Rijeci, Rijeka, 01.03.2019.

Dr.sc. Franjo Mijatović:

- Održao predavanje naslova: „Teistička interpretacija fizikalnog svijeta Johna Polkinghornea – vrednovanje i kritika“, međunarodni znanstveni skup „Filozofija i religija – suvremene perspektive“, Katedra filozofije – Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 03. prosinca 2016., Zagreb.
- Održao predavanje naslova „Svijest i slobodna volja kao uvjet moralnih odluka“, znanstveni simpozij s međunarodnim sudjelovanjem „Svijest: otvaranje suvremenog interdisciplinarnog poliloga“, Teologija u Rijeci – Katedra za filozofiju Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 21. listopada 2016., Rijeka
- (Ne)spojivost subjekt objekta u evolucijskoj spoznajnoj teoriji; „Riječki znanstveni mostovi; Teorija evolucije: polilog o njenim mogućnostima i granicama, Međunarodni znanstveni simpozij, Rijeka, 9. studenog 2018.“

Dr.sc. Mario Tomljanović:

- Četvrti hrvatsko-ruski psihijatrijski kongres s međunarodnim sudjelovanjem: „Lijek i riječ“ u organizaciji Hrvatskog instituta za duhovnu psihijatriju i Institute of Mental Health and Addictology – Moskva na temu: „Suffering of mental patients and the mercy of faith – christian spirituality a path that helps“, 14. travnja 2018.

- "In search of identity and pastoral challenges" u organizaciji Teologije u Rijeci, područnog studija Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Fakulteta teologije Sveučilišta Nikole Kopernika iz Toruńa - Poljska na temu: „Saint John Paul II. – an example of priesthood spirituality“, 17 srpnja 2018.

Dr.sc. Tomislav Zečević:

- predavanje na temu "La fede nella risurrezione dei morti nella prima lettera ai corinzi (1cor 15). Il nuovo modo di esistenza e la persistenza dell'identità personale (ed intellettuale)" na Međunarodnom simpoziju „Riječki znanstveni mostovi 4“ (2019).

3. U sklopu projekta organizirane su sljedeće znanstvene aktivnosti i predstavljeni rezultati istraživanja²:

2016., listopad, "Svijest: otvaranje suvremenog interdisciplinarnog poliloga" - „Riječki znanstveni mostovi 1“, međunarodni znanstveni simpozij, 13 sudionika, Rijeka, Hrvatska;

2017., listopad, „Konačno na tragu beskonačnog: pojam besmrtnosti i trajanja u znanosti i svijesti“ – „Riječki znanstveni mostovi 2“, međunarodni znanstveni simpozij, 15 sudionika, Rijeka, Hrvatska;

2018., studeni, „Teorija evolucije: polilog o njenim mogućnostima i granicama“ - „Riječki znanstveni mostovi 3“, međunarodni znanstveni simpozij, 15 sudionika, Rijeka, Hrvatska;

2019., studeni, „Prirodna i umjetna inteligencija: suživot, suradnja, sukobi“ - „Riječki znanstveni mostovi 4“, međunarodni znanstveni simpozij, 13 sudionika, Rijeka, Hrvatska.

- Sudjelovanje u međunarodnom projektu poljsko-hrvatske ljetne škole „John Paul II and his legacy. The search for identity and its pastoral challenges“, Sveučilištu Nicolaus Copernicus Toruń / Teologija u Rijeci, međunarodno financiranje Kuyavian-Pomeranian Voivodeship, 2018.; koordinator projekta doc.dr.sc. Saša Horvat.